

geeft. Deze pensioenen, buiten de geschenken die ieder invalide toegekend werden, bedragen voor het verlies van beide oogen voor een gewoon soldaat 500 piaster per maand (*f* 50.—), voor een been of arm 300 p. (*f* 30.—) per maand. De geringste invaliditeit, waaronder ook misvorming van het gelaat door litteekens gerekend wordt, heeft recht op ongeveer *f* 4.— per maand, iets wat voor den provincie-bewoner een groote som is en hem tot een rijk man maakt. Ten slottē deel ik nog mede, dat in October, het tijdstip waarop ik mijn betrekking neerlegde, al mijn gekwetsten genezen waren en dat in het geheele hospitaal nog ongeveer 100 gewonden in verpleging bleven, die onder de cijfers hierboven genoemd niet begrepen zijn en voor het meerendeel uit renitente gewonden bestond, die zich niet naar behooren wilden laten behandelen.

Constantinopel, October 1897.

Dr. A. COOMANS DE RUITER.

INGEZONDEN.

Leiden, October 1897.

Wanneer ik mij als vreemdeling, in de volgende regelen tot de Nederlandsche artsen wend, dan doe ik dat, om volgens mijn beste krachten, en geleid door mijn ervaring, mede te werken tot de vorming van de medici hier te lande, waartoe ik ook eenigszins verplicht ben door mijn benoeming als Professor te Leiden. Naar ik hoor zijn reeds vroeger, bijv. in Amsterdam dergelijke stemmen opgegaan, zonder dat echter een deugdelijk resultaat bekend is geworden. Toch aarzel ik niet mijn denkbeelden uit te spreken, daar het er misschien toe zal bijdragen, hetzelfde plan ook in andere universiteiten van Nederland nieuwen steun te geven.

Ik kies den weg der publicatie, omdat de veranderingen, die mij wenschelijk toeschijnen, slechts dan te volvoeren zijn, als zij de algemeene medewerking van de artsen gevonden hebben. Hetgeen mij aanbevelenswaard schijnt is: *dat ook gedurende de vacanties in de academische ziekenhuizen patiënten, ten dienste van het onderwijs mogen worden opgenomen.*

Zooals de zaken nu staan, kunnen de medische studenten gedurende den collegetijd geen andere cursussen of klinieken bezoeken, dan de hoogst noodzakelijke, en in Leiden zijn de studenten gedurende de 3 jaar, dat zij de klinieken bijwonen, van 9—4 uur steeds bezig. Zij zijn nu verplicht hunnen vacantiетijd zoo goed mogelijk te besteden, en zij doen dit voorzeker ook op verschillende manieren.

Een deel der studenten blijft in de academiestad om nu de zoo tijd-roovende poliklinische verlossingen te doen, en daardoor wat vrijer te zijn in den toch reeds zoo beperkten tijd der colleges. Het is echter duidelijk, dat hierdoor niet de gansche dag wordt in beslag genomen. Een ander deel der studenten komt voor korten tijd als sub-assistent in het academisch ziekenhuis, waar zij echter op dien tijd slechts weinig materiaal voor hun

studie vinden, daar slechts die gevallen worden opgenomen, welke niet afgewezen kunnen worden. Weer een ander deel gebruikt zijn vacantie om te gaan werken in een of ander ziekenhuis, onder leiding van den Directeur-Geneesheer, of zijn assistenten, om zodoende zooveel mogelijk practisch te zien. Het aantal van hen, die van dit voorrecht werkelijk nut hebben, is betrekkelijk gering, want niet elke collega, die aan het hoofd staat van een stedelijk ziekenhuis, heeft tijd en lust om dergelijk onderwijs te geven, en nog moeilijker wordt het voor hem, als het aantal van deze vacatiegasten betrekkelijk groot is. Dan is het door dien toeloop moeilijk van het materiaal zooveel mogelijk te profiteeren, zelfs is dit groot. Meestal worden slechts practische handgrepen en vooral onderzoekingsmethoden geleerd. Het bezwaar, dat men tegen deze methode van studeeren zou kunnen aanbrengen, nl. dat de studenten vóór het voltooien van hun studietijd, verschillende inzichten hooren en hierdoor verwarde denkbeelden ontstaan kunnen, is gering, omdat de ziekenhuis-artsen in voortdurende persoonlijke verbinding met de Universiteiten staan, en hun inzichten over wetenschappelijke vraagstukken dezelfde zijn.

Het laatste deel der studenten gaat gedurende de vacantie naar het buitenland, om daar vacantiecurssussen, voornamelijk in onderzoekingsmethoden, te volgen. Tegen deze manier zijn voorzeker bezwaren, want het meerendeel is nog niet zoo zeker van zijn zaak om reeds voor het arts-examen kritiek te kunnen uitoefenen; en wat het zwaarste weegt is, dat deze manier slechts voor de goedgefortuneerden toegankelijk is.

Feitelijk komen dus alleen de stedelijke gasthuizen en de poliklinieken der academische ziekenhuizen in beschouwing voor het onderwijs in de vacaties, de eerste hiervan zijn slechts voor weinigen geschikt, terwijl de laatste niet genoeg tijd in beslag nemen.

Aan den anderen kant ondervinden velen met mij een zeker gebrek aan jonge onderwijskrachten in Nedeland. Hoewel dit niet zoo geheel het geval is, als men wel aanneemt, zoo heb ik toch den indruk gekregen, dat de voorbereiding om te leeren doceeren hier te lande geenszins gemakkelijk gemaakt wordt, in vergelijking met andere landen. Gedurende het academisch leerjaar kunnen de oudere assistenten of lectoren slechts in zeer beperkte mate aan het onderwijs dienstbaar zijn; meestal bepaalt zich dat tot het geven van eenen cursus in de operatieve chirurgie en obstetrie en het oogspiegelen. De studenten hebben den geheelen dag zooveel te doen, dat zij deze oefeningen dikwijls slechts dan kunnen bezoeken, als zij andere colleges verzuimen. De ervaring leert toch dat de beste voorbereiding voor eenen docent het onderwijzen zelf is — docendo discimus.

Voor mijn jonge collega's wensch ik dus, wat aangaat de voorbereiding voor een later professoraat, niets anders, dan dat hun jaarlijks een deel van het onderwijs overgelaten wordt; op die wijze zou met zekerheid in korten tijd voor goede jonge krachten gezorgd zijn.

Het schijnt mij toe, dat het gebrek aan aanvullingsonderwijs in de vacantie voor de studenten, en voor de assistenten gemis aan gelegenheid om onderwijs te leeren geven, gemakkelijk verholpen kan worden, wanneer het Rijk de academische ziekenhuizen in de gelegenheid stelt ook in de vacan-

ties patiënten op te nemen, terwijl dan de assistenten hierover cursussen konden geven.

Als dat eenmaal zoo is ingericht, dan kan het onderwijs in de onderzoekingsmethoden in plaats van in den cursus, in de vacantie plaats hebben, zoodat de student gedurende den cursus zijn tijd beter gebruiken kan. Hij komt zoodoende beter voorbereid in de kliniek, en in de vacanties heeft hij gelegenheid tot onderzoekings cursussen, hetzij om te leeren, hetzij om te herhalen.

Voorzeker is een dergelijk voorstel reeds van andere zijde gedaan. Ik was echter niet in de gelegenheid te weten te komen, waar en door wien. Wanneer ik dus hierbij niemand gememoreerd heb, dan hoop ik, dat mij dit vergeven zal worden, en dat men mij veeleer als bondgenoot zal beschouwen.

Voor zoover ik over de toestanden hier te lande kan oordeelen, geloof ik niet beter te kunnen doen, dan mijn voorstellen te publiceeren. Egoïstisch is mijn voorstel zeker niet. Hiervan kan slechts in zooverre sprake zijn, dat ik gemakkelijker in staat ben leerlingen te vormen, die bij voorkomende vacante plaatsen in Nederland of Duitschland in aanmerking kunnen komen.

Deze zaken moeten in het openbaar besproken worden, want het is niet wel te verwachten, dat dergelijke veranderingen van het Ministerie zullen uitgaan.

Bezwaren kunnen m. i. tegen deze voorstellen nauwelijks bestaan, terwijl de kosten van eenen dergelijken maatregel, wanneer alle klinieken dezelfde behoefte gevoelden en hetzelfde verlangden, voor Leiden nauwelijks meer dan f 15 000 per jaar bedragen zouden. Misschien is ook een geringe wetsverandering noodig, nl. dat aan de assistenten honorarium door de deelnemers aan de vacantie-cursussen betaald werd.

Nu gaan jaarlijks vele jonge artsen naar het buitenland om daar vacantie-cursussen te volgen; wanneer nu hier een dergelijke maatregel ingevoerd werd, zou dit het gaan naar het buitenland niet belemmeren, maar men zou voor menig jong arts, die niet in de gelegenheid is op reis te gaan, verdere studie gemakkelijk maken.

Terwijl vroeger uit alle deelen der wereld, vreemdelingen naar Nederland kwamen om te studeeren, zoo zou het zelfbewustzijn van onze jonge assistenten zeker niet verminderen, wanneer zij onder hun toehoorders ook vreemdelingen telden. Doch niet voor deze buitenlanders is dit plan opgesteld, maar in het bijzonder moet deze maatregel dienen, om de Nederlandsche studenten in de gelegenheid te stellen in de vacantie cursussen te volgen, terwijl in de tweede plaats de assistenten zich kunnen bekwamen in het doceeren, zoodat er kans bestaat dat bij voorkomende vacature van een professoraat onder de Nederlandsche candidaten weder een ruime keuze is.

VEIT.

BERICHTEN.

BUITENLAND.

LONDEN. — **Opmerkingen in dagbladen.** „Wat ik geschreven heb, heb ik geschreven en noch ik, noch gij noch iemand anders kan het